

BIULETYN

NUMER 2: LIPIEC – WRZESIEŃ 2009

KONFERENCJA W CZĘSTOCHOWIE - PODSUMOWANIE

W ramach działań podejmowanych w związku z realizacją projektu „*Doskonalenie poziomu edukacji w samorządach terytorialnych w zakresie zrównoważonego gospodarowania energią i ochrony klimatu Ziemi*” została zorganizowana konferencja „**Zrównoważony rozwój energetyczny miast ZREM 2009. Polityka Unii Europejskiej i Polski – nowe wyzwania**”. Wydarzenie miało miejsce w dniach 15-16 czerwca 2009 r. w Częstochowskim Parku Przemysłowo-Technologicznym (ul. Wały Dwernickiego 117/121). Konferencja została zorganizowana we współpracy z Urzędem Miasta Częstochowa oraz Agencją Rozwoju Regionalnego w Częstochowie i stanowiła część obchodów Stulecia Wystawy Przemysłu i Rolnictwa Częstochowa 1909 r. Moderatorem dwudniowej dyskusji był Sławomir Pasierb, Dyrektor ds. badawczo-rozwojowych Fundacji na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii w Katowicach.

Główną tematykę konferencji stanowiła rola i znaczenie miast w kontekście polityki Unii Europejskiej i Polski w zakresie zrównoważonego rozwoju gospodarki energetycznej. Miasto Częstochowa podejmuje szereg działań w zakresie efektywnego gospodarowania energią oraz ograniczenia negatywnych skutków dla środowiska jakie niesie za sobą użytkowanie energii. Działania te wynikają nie tylko z obowiązków prawnych, lecz przede wszystkim z troski o zdrowie mieszkańców, lokalne środowisko i oszczędne gospodarowanie środkami publicznymi. Skutki podejmowanych działań mają jednak szerszy charakter, gdyż przyczyniają się do ograniczenia

emisji gazów cieplarnianych chroniąc klimat, a także wpisują się w realizację krajowych zobowiązań w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, poprawy efektywności energetycznej i zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w krajowym bilansie energetycznym.

WNIOSKI Z KONFERENCJI ZREM 2009

1.) Polityka Unii Europejskiej, a szczególnie pakiet klimatyczno-energetyczny stawia duże wyzwania dla Polski. W tzw. zliberalizowanym pakiecie, wynegocjowanym wśród państw członkowskich w grudniu 2008 r., Polska uzyskała czas na dostosowanie się do systemu pełnych opłat za uprawnienia do emisji gazów cieplarnianych, nie zmieniły się cele i czas (2020 r.) ich osiągnięcia. Potrzebna jest pilnie strategia państwa dotycząca realizacji pakietu, a szczególnie prawne regulacje funkcjonowania sektorów wytwarzania i użytkowania energii do 2020 r. oraz w perspektywie do 2050 r.

2.) Znajomość zadań samorządów terytorialnych wynikających z nowej polityki energetycznej UE i Polski jest niedostateczna. Wprawdzie zapowiadane są nowe obowiązki gmin w projekcie ustawy o efektywności energetycznej i aktualizowanej ustawie Prawo energetyczne, ale są one zbyt ogólne i nieprecyzyjne, nie określają czy cele pakietu 3x20% są wprost przenoszone na gminę, czy obowiązek planowania energetycznego ma jakiś rygor prawny i konsekwencje za brak takowego. W strategii realizacji polityki energetycznej kraju muszą być określone zadania dla wszystkich podmiotów w tym dla

samorządów terytorialnych. Rozwiązania nie mogą ograniczać się tylko do nałożenia obowiązków, ale powinny przedstawiać komplementarny zestaw instrumentów: prawnych, finansowych, edukacyjnych, informacyjnych, instytucjonalnych prowadzących do realizacji celów. Gminy powinny być partnerem dla administracji centralnej, a nie biernym wykonawcą nakładanych zadań.

3.) Miasta mogą i powinny odgrywać znaczącą rolę w realizacji polityki energetycznej UE i Polski. To właśnie w miastach zużywa się około 70 % energii finalnej. Stowarzyszenie Burmistrzów miast EU-27 (Convenant of the Mayors) to obiecujący mechanizm Unii Europejskiej dla angażowania się miast w realizację pakietu 3x20%. Dobre przykłady działań już uczestniczących w tym stowarzyszeniu 4 miast polskich powinny być rozpowszechnione i stworzyć zachętę do przystępowania dalszych miast. Znaczącą w tym rolę mogą odegrać istniejące stowarzyszenia i związki miast, mogące realizować mechanizmy informacyjne i edukacyjne polityki energetycznej kraju. Statystyka państwowa powinna umożliwić liczenie i monitorowanie celów 3x20% od 1990 r.

4.) Wyzwania nowej polityki energetycznej UE i kraju wymagają nowego podejścia do planowania zaopatrzenia gminy w energię i innej struktury założeń i planów energetycznych gmin w stosunku do tej, jaka obecnie obowiązuje w ustawie Prawo energetyczne. Konieczne jest przeniesienie celów pakietu 3x20% i nowej polityki energetycznej na poziom gminy. Struktura założeń i planu winna być ukierunkowana na cele, np. bieżące i perspektywiczne bezpieczeństwo energetyczne, poprawę efektywności energetycznej, poprawę warunków środowiska, optymalizację kosztów zaopatrzenia w energię. Te dokumenty strategiczne powinny zawierać prognozy i sposób pokrycia zapotrzebowania na energię, scenariusze wskazanych działań oraz rekomendację wyboru najkorzystniejszego z nich, a także propozycje sposobu monitorowania realizacji celów. Planowanie energetyczne na poziomie gminy powinno pozostać dwuetapowe: pierwszy etap – założenia winny tworzyć lokalną politykę energetyczną i strategię jej realizacji, drugi etap – plan realizacyjny, obejmujący wszystkie działania (inwestycyjne, edukacyjne, informacyjne, doradcze, instytucjonalne i organizacyjne).

5.) Na lokalnym rynku zaopatrzenia w ciepło konkurują: ciepło sieciowe, gaz ziemny, energia elektryczna i inne nośniki energii takie jak węgiel, gaz płynny, olej opałowy, biomasa itp. Regulacje systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (EU ETS) spowodują podwyżkę cen energii elektrycznej i ciepła sieciowego.

System certyfikatów, w tym tzw. „białych certyfikatów”, dodatkowo obciąży kosztami sieciowe nośniki energii. Może to doprowadzić do niekorzystnej i nierównoprawnej konkurencji nośników energii, co spowoduje wypieranie z lokalnego rynku ciepła czystych nośników energii np. przez węgiel i odłączanie się odbiorców od sieci. Centralny decydent, wprowadzając rozwiązania cząstkowe, musi analizować skutki w poszczególnych segmentach rynku i dla danych grup odbiorców.

6.) W miastach istotnym priorytetem jest eliminowanie zagrożeń z tytułu przekroczenia zanieczyszczeń powietrza, a w najbliższej przyszłości wypełnienia wymogów dyrektywy UE o jakości powietrza (CAFE). Ograniczenie tzw. niskiej emisji ze źródeł punktowych (piece, kotły, kominki) i z transportu jest kluczowym problemem zintegrowanego planowania energetycznego i środowiskowego w gminach. Brak jest systemowych rozwiązań dla tych działań w kraju, np. prawnej regulacji eliminowania spalania węgla i innych paliw niskiej jakości w wyznaczonych strefach miast, programów dofinansowania przedsięwzięć drobnych, ale w masie, istotnych użytkowników energii.

7.) Na poziomie kraju, jak również na poziomie lokalnym, koniecznym jest przyjęcie celu strategicznego takiego jak tworzenie warunków do efektywnego zaspokajania potrzeb energetycznych w ramach wyznaczonych i dostępnych zasobów naturalnych oraz limitów dotyczących odprowadzania do środowiska zanieczyszczeń. W praktyce oznacza to projektowanie i realizację systemów zaopatrzenia w energię, opartych na zrationalizowanym zapotrzebowaniu oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w ujęciu regionalnym i lokalnym.

8.) Kluczowe decyzje w polityce energetycznej kraju w zakresie celów i sposobów ich osiągania winne być oparte na wszechstronnych analizach i studiach wykonalności z oceną skutków dla wszystkich celowych grup, gospodarki i społeczeństwa. Decyzje te powinny być przedmiotem powszechnych konsultacji. W większym stopniu w tworzenie profesjonalnego systemu podejmowania decyzji winny być zaangażowane uczelnie i inne jednostki badawcze.

9.) Liberalizacja rynku energii elektrycznej, pozwalająca na wolny wybór spółki obrotu energii stanowi wyzwanie i jednocześnie szansę dla odbiorców energii. Szczególnie istotną rolę powinny odegrać w tym procesie samorządy terytorialne, które są dużymi i wiarygodnymi odbiorcami energii. Wykorzystując możliwość zmiany spółki obrotu energii elektrycznej i gminy mogą w sposób

świadomy kształtować rynek energii elektrycznej oraz ograniczać wydatkowanie środków publicznych na energię. Jednak żeby proces ten postępował niezbędna jest wymiana doświadczeń oraz prowadzenie stosownych szkoleń i warsztatów. Na szczególne uznanie zasługuje inicjatywa podjęta przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, który w ramach Strefy Odbiorcy przeprowadza konferencje informacyjne dla przedstawicieli samorządów oraz przedsiębiorstw energetycznych, prezentując uwarunkowania funkcjonującego rynku energii elektrycznej. Niezbędna jest intensyfikacja upowszechniania doświadczeń oraz szkoleń w tym temacie.

10.) Efektywność energetyczna to duży potencjał oraz priorytet energetycznej polityki krajowej i lokalnej. Dotychczasowe mechanizmy to za mało. Białe certyfikaty i wiodący przykład jednostek publicznych to nie wszystko. Nie obejmą ok. 30-40% użytkowników energii. Potrzebny jest krajowy program działań i mechanizmy, które będą indywidualnie dopasowane do każdej grupy użytkowników i typów przedsięwzięć efektywności energetycznej. To zadanie dla projektu ustawy o efektywności energetycznej.

11.) Powinien powstać krajowy portal informacyjno-edukacyjny, zawierający kompleksowe informacje z zakresu kształtowania i realizacji lokalnej polityki energetycznej, między innymi wspierający samorządy terytorialne w organizacji i planowaniu zaopatrzenia w energię, korzystaniu z wolnego rynku energii, przygotowaniu i realizacji działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej.

12.) Instytucjonalny rozwój, powstanie i funkcjonowanie zespołu do zarządzania energią i środowiskiem w gminie stanowi podstawę do efektywnego i skutecznego działania w zakresie kształtowania i realizacji lokalnej polityki energetycznej, która musi być spójna z obowiązującymi przepisami oraz krajowymi i miejscowymi dokumentami strategicznymi. Niestety proces ten postępuje zbyt wolno, chociaż tam, gdzie takie zespoły powstały wymierne efekty i dobre wzory są znaczące. Przykładem mogą być takie miasta jak Częstochowa i Bielsko-Biała, w których w stosunkowo krótkim czasie osiągnięte efekty ekonomiczne, energetyczne i ekologiczne po wielokroć przewyższyły koszty funkcjonowania takich zespołów. W większych miastach zespoły zarządzania energią winny być standardem jakości zarządzania w gminie, w mniejszych miastach i gminach usługę mogą wypełnić firmy zewnętrzne lub powiaty dla gmin na swoim terytorium.

13.) Lokalne plany wzrostu efektywności energetycznej, tworzone na wzór programu krajowego, mogą wypełnić zadania gmin, określone w projekcie nowej ustawy o efektywności energetycznej. Sektor publiczny ma być wzorem i liderem we własnych obiektach i promotorem działań wśród innych podmiotów gospodarczych i lokalnej społeczności. Miasto Częstochowa realizujące pierwszy taki lokalny plan w Polsce może dostarczyć nowych doświadczeń i przekazać dobre praktyki. Potrzebny jest jednakże system upowszechnienia i przekazywania informacji. Ten obowiązek mogą wypełnić funkcjonujące organizacje samorządowe, np.: Związek Miast Polskich, Związek Powiatów Polskich, Śląski Związek Gmin i Powiatów, itp.

14.) Dobra współpraca miasta z przedsiębiorstwami energetycznymi i zaangażowanie tych przedsiębiorstw w zrównoważone gospodarowanie energią w mieście prowadzą do inicjowania i realizacji konkretnych działań efektywnych energetycznie, przyjaznych środowisku i lokalnej społeczności. Przedsiębiorstwa energetyczne działające na obszarze miasta Częstochowy, realizujące zasady Społecznej Odpowiedzialności Biznesu, aktywnie włączają się w kształtowanie i realizację lokalnej polityki energetycznej. Prezesi i Dyrektorzy przedsiębiorstw działają społecznie w powołanej przez Prezydenta Miasta Częstochowy Pana Tadeusza Wronę, Radzie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Gospodarki Energetycznej Miasta Częstochowy. Atmosfera zrozumienia i konstruktywnej współpracy pozwala przedsiębiorstwom energetycznym lokować w Częstochowie inicjatywy i inwestycje, które w sposób znaczący wpływają na jakość zaopatrzenia społeczności lokalnej w media energetyczne. Niezwykle istotne jest budowanie w samorządach świadomości, że mają prawo i obowiązek określenia lokalnej polityki energetycznej oraz, że są równoprawnym uczestnikiem rynku energii. Tę samą świadomość powinny mieć przedsiębiorstwa energetyczne.

COVENANT OF THE MAYORS

Miasta są głównymi wytwórcami odpadów i zanieczyszczeń (75%) oraz zużywają najwięcej energii (80%). Obecnie w Europie 80% ludności mieszka w miastach. Polityka energetyczna Polski i Unii Europejskiej stawia przed sobą ambitne cele osiągnięcia do 2020 r. wysokich poziomów zwiększenia efektywności wykorzystania energii (o 20%), redukcji emisji gazów cieplarnianych (o 20%) i zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii (do 20% w zaopatrzeniu krajów w paliwa i energię). Działania te wymagają jednak zaangażowania wie-

lu podmiotów, a przedstawiciele sektora publicznego powinni być liderami we wdrażaniu tych postanowień.

Mając powyższe na uwadze Komisarz UE ds. Energii Andris Piebalgs, we współpracy z Energie Cités Europa, zainicjował z początkiem 2008 r. program Covenant of Mayors (Porozumienie Burmistrzów). Do porozumienia mogą przystąpić miasta dowolnej wielkości z całej Europy. Od tamtej pory do tej szczytnej inicjatywy przystąpiło prawie 550 miast. Lokalne i samorządowe władze są bowiem kluczowe do podejmowania działań zmierzających do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych oraz ograniczania zmian klimatycznych.

Miasta sygnatariusze Porozumienia Burmistrzów postanowiły sporządzić i wprowadzić w życie własny Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (Sustainable Energy Action Plan – SEAP). Działania związane z oszczędnym gospodarowaniem zasobami energetycznymi podejmowane przez władze lokalne i regionalne są bowiem kluczowe w rozwiązywaniu problemów bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń.

Samorządy zajmując budynki będące ich siedzibami zużywają energię, m.in. na potrzeby grzewcze, klimatyzację czy oświetlenie. Wprowadzanie dobrych praktyk w zakresie użytkowania energii będzie skutkowało znacznymi oszczędnościami oraz zmniejszeniem emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń. Bardzo ważne jest również promowanie i wdrażanie technologii wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. skojarzona produkcja ciepła i elektryczności w elektrociepłowniach miejskich wykorzystujących biomasę). Lokalne władze powinny również mieć na uwadze edukowanie społeczeństwa, m.in. poprzez szkolenia oraz dawanie dobrego przykładu działań na rzecz zrównoważonego wykorzystania energii.

Dzięki Porozumieniu Burmistrzów władze miast mogą skutecznie promować swoje zaangażowanie w walkę ze zmianami klimatu. Co ważniejsze działania podejmowane na rzecz zrównoważonego środowiska naturalnego mogą pomóc w odbudowie zaniedbanych obszarów dzięki przyciągnięciu mieszkańców i inwestorów. Rozwój gospodarki opartej na niskiej emisji związków węgla jest korzystny także dla biznesu, ponieważ tworzy nowe inwestycje i szanse rynkowe. Porozumienie stwarza szansę na zaangażowanie obywateli w sprawy miasta, oferując sprawę, o którą warto walczyć, a także proponuje mechanizm do wprowadzenia zmian.

Więcej informacji: <http://www.eumayors.eu>

MANAGE ENERGY

ManagEnergy funkcjonuje od marca 2002 r. i jest inicjatywą Dyrekcji Generalnej ds. Energii i Transportu Komii

Europejskiej mającą na celu wspieranie podmiotów działających w sektorze zarządzania energią (w tym odnawialną) oraz zapotrzebowania na energię, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i regionalnym. Jest to więc instrument do rozwijania możliwości, mający na celu umocnienie kompetencji lokalnych i regionalnych uczestników rynku energetycznego oraz umożliwienie im walki z globalnym ociepleniem, m.in. poprzez podejmowanie działań z w zakresie budownictwa, oświetlenia miejskiego, mobilności i transportu, wykorzystania energii odnawialnej i inicjatyw edukacyjnych. Obywatele poszczególnych państw muszą nabyć odpowiednie nawyki w zakresie zużycia i produkcji energii.

ManagEnergy wspiera działalność lokalnych podmiotów poprzez:

- stworzenie grupy ekspertów ManagEnergy, w skład której wchodzi przedstawiciele głównych podmiotów na rynku zarządzania energią odnawialną oraz zapotrzebowania na energię;
- informowanie o aktualnych działaniach i prawodawstwie unijnym w dziedzinie energii i transportu;
- informowanie o możliwościach współfinansowania projektów i programów dostępnych dla lokalnych podmiotów, w celu wspierania ww. prawodawstwa;
- organizowanie akcji i warsztatów europejskich, mających za zadanie wspieranie podmiotów działających w sektorze energetyki;
- gromadzenie oraz rozpowszechnianie dobrych praktyk;
- utrzymywanie kontaktów z podmiotami działającymi w sektorze energetyki, celem usprawnienia komunikowania się i współpracy;
- publikowanie statystyk dotyczących korzystania z usług oferowanych przez ManagEnergy.

Więcej informacji: www.managenergy.net oraz www.managenergy.tv.

PROJEKT ZAŁOŻEŃ

Unia Europejska narzuciła na wszystkie gminy obowiązek ograniczenia emisji gazów (w tym cieplarnianych) o 20%. Nakłada to na samorządy lokalne dodatkowe obowiązki wyznaczenia obszarów, w których ograniczenia te oraz zwiększenie efektywności energetycznej są możliwe do realizacji. Żeby je poznać konieczne jest opracowanie **Projektu założeń do planu zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe**, który będzie określał działania, jakie powinny zostać podjęte zarówno ze strony gminy, jak i jej mieszkańców. Plan uwzględnia wszystkie instrumenty, które mają

wpływ na użytkowanie energii, w tym m.in. efektywność energetyczną budynków, infrastrukturę, oświetlenie, transport, sieć gazowniczą, ciepłowniczą, elektryczną. Jednym z jego ważniejszych punktów jest ukazanie możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Każda gmina jest inna więc dobrze wykonany plan powinien uwzględniać jej specyficzne potrzeby.

Korzyści wynikające z opracowania "Projektów założeń":

- spełnienie wymogu Ustawy Prawo Energetyczne obligujące gminy do opracowania "Projektów założeń" oraz uzyskanie pełniejszej wiedzy dotyczącej energetyki miasta,
- dostosowanie rozwoju systemów energetycznych na obszarze gminy do celów społeczno - gospodarczych,
- wytyczne w zakresie energetyki do nowo utworzonych dokumentów gminnych: Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Planu Rozwoju Lokalnego itp.
- potencjalny wpływ na poprawę stanu środowiska w gminie,
- możliwości pozyskania środków na inwestycje energetyczne, szczególnie o profilu ekologicznym, ze źródeł tzw. środków pomocowych (NFOŚiGW, WFOŚiGW, Fundusze Unii Europejskiej – RPO regionalne 2007 - 2013, Fundusz Norweski),
- możliwości współfinansowania inwestycji energetycznych w gminie przez przedsiębiorstwa energetyczne (3/4 kosztów przyłącza ponosi przedsiębiorstwo energetyczne),
- możliwości nawiązania ściślejszej współpracy z przedsiębiorstwami energetycznymi oraz z ościennymi gminami.

Integralną częścią opracowania powinny być programy wykonawcze, w tym m.in.:

- program modernizacji i rozwoju infrastruktury energetycznej
- program wykorzystania lokalnie występujących odnawialnych źródeł energii
- lokalny program zarządzania energią, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej
- program ograniczania niskiej emisji
- plan dotyczący efektywności energetycznej
- program edukacyjno-szkoleniowy dla młodzieży, pracowników administracyjnych, podmiotów gospodarczych oraz mieszkańców.

SZKOLENIE

Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii zaprasza na bezpłatne szkolenie „Efektywne i przyjazne wykorzystanie energii w budynkach. Jak poprawić jakość powietrza lokalnie i globalnie?” które odbędzie się **29 września 2009 r. w Katowicach** w budynku Euro-Centrum Sp. z o.o., ul. Ligocka 103.

Szkolenie jest organizowane w ramach projektu edukacyjnego „*Doskonalenie poziomu edukacji w samorządach terytorialnych w zakresie zrównoważonego gospodarowania energią i ochrony klimatu ziemi*” finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Celem spotkania jest doskonalenie wiedzy i wdrażanie zarządzania energią i środowiskiem w obiektach samorządów terytorialnych. Szkolenie z zakresu termomodernizacji i wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest adresowane w szczególności do administratorów budynków użyteczności publicznej oraz właścicieli budynków, a także wszystkich osób zainteresowanych problematyką.

Atrakcyjność spotkania podniesie możliwość poznania praktycznych doświadczeń sporządzania i weryfikacji audytów energetycznych/remontowych, które zostaną przedstawione przez audytora i weryfikatora. Będzie również istniała możliwość poznania kulis powstawania jedyne na Śląsku użytkowego budynku energooszczędne.

Więcej informacji: www.energiaisrodowisko.pl

DANE KONTAKTOWE

Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii
ul. Rymera 3/4
40 – 032 Katowice
tel./fax. 032 203 51 14
e-mail: office@fewe.pl

Wsparcie udzielone przez Islandię, Liechtenstein oraz Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Poglądy wyrażone w niniejszym dokumencie należą do Fundacji na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii.